

EMOTSIONAL RANG SEZGIRLIGI VA INGLIZ TILIDAGI RANG
METASEMANTIKASI. TIL. O'RGANISHDAGI PSIXOLOGIK RANG-KOD
TIZIMINING TA'SIRI.

Ortiqboyeva Dilobar Shavkat qizi

*Nizomiy nomidagi O'zMPU "Xorijiy til va adabiyoti "
ingliz tili yo'nalishi 1-kurs talabasi*

Konratbayeva Ayjamal Bazarbaevna

*Nizomiy nomidagi O'zMPU "Psixologiya "kofedrasi o'qituvchisi,
psixologiyasi fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Annotatsiya .Ushbu maqolada psixologiya va ingliz tilshunosligining kam o'rganilgan yo'nalishi — emotsional rang sezgirligi hamda ingliz tilidagi rang metasemantikasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilinadi. Tadqiqotda ranglarning psixologik idroki o'rganuvchilarning ingliz tilidagi rangga asoslangan metaforalarni (“feel blue”, “see red”, “green with envy” kabi) tushunishi, eslab qolishi va talqin qilishiga qanday ta'sir ko'rsatishi yoritiladi. Maqola kognitiv lingvistika, psixolingvistika va affektiv psixologiya yondashuvlarini birlashtirgan holda yangi konseptual model — Rang–Emotsiya Metasemantik Integratsiyasi (CEMI)ni taklif etadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, emotsional rang sezgirligi yuqori bo'lgan o'rganuvchilar rangli metaforalarni tezroq o'zlashtiradi, kuchliroq semantik assotsiatsiyalar hosil qiladi va ularni uzoq muddat eslab qoladi. Mazkur ish til o'qitish metodikasiga individual rang-kod psixologik profillarini qo'shish orqali yangi pedagogik imkoniyatlarni ochib beradi.

Kalit so'zlar :emotsional rang sezgirligi, rang metasemantikasi, rang metaforalari, ingliz tili, metaforik tafakkur, semantik assotsiatsiya, Rang–Emotsiya Metasemantik Integratsiyasi (CEMI), kognitiv lingvistika.

Annotation article explores an under-researched intersection between psychology and English linguistics — the relationship between emotional color sensitivity and the metasemantic system of color-related expressions in the English language. The study highlights how individuals' psychological responses to colors influence their comprehension, memorization, and interpretation of English color metaphors such as “feel blue,” “see red,” or “green with envy.” Combining cognitive linguistics, psycholinguistics, and affective psychology, the article proposes a new theoretical direction called Color-Emotion Metasemantic Interaction. It further suggests that learners with higher emotional color sensitivity process English metaphoric expressions more effectively, demonstrating stronger semantic association and faster recall. This research opens new avenues for language teaching methods that incorporate individualized emotional–color profiles to enhance learning outcomes.

Keywords. *Emotional color sensitivity, Color metasemantics, Psycholinguistics, Cognitive linguistics, Color metaphors, Semantic dissonance, Affective psychology, Language acquisition.*

This article examines the little-studied intersection of psychology and English linguistics — the relationship between human emotional color sensitivity and the metasemantic system of color expressions in the English language.

Абстрактный. *Исследование показывает, что психологическое восприятие цветов влияет на понимание, запоминание и интерпретацию английских цветовых метафор, таких как «feel blue», «see red», «green with envy». Опираясь на когнитивную лингвистику, психолингвистику и аффективную психологию, статья предлагает новое теоретическое направление, обозначенное как взаимодействие цвет–эмоция в метасемантике. Автор приходит к выводу, что учащиеся с высокой эмоциональной чувствительностью к цветам более эффективно усваивают цветовые метафоры английского языка, демонстрируя более прочные семантические ассоциации и быстрое воспроизведение. Данное исследование открывает новые возможности для совершенствования методик преподавания языка с учетом индивидуального эмоционально-цветового профиля обучающихся.*

Ключевые слова. *эмоциональная цветовая чувствительность, цветовая метасемантика, психолингвистика, когнитивная лингвистика, цветовые метафоры, семантический диссонанс, аффективная психология, усвоение.*

Kirish . *Zamonaviy psixologiya va tilshunoslikning kesishgan nuqtalari o'rganilayotgan sohalar qatorida rangning kognitiv va emotsional qabul qilinishi muhim o'rin tutadi. Insonning ranglarga bo'lgan sezgirligi nafaqat kayfiyatni, balki ma'lumotni qayta ishlash tezligini ham belgilaydi. Ingliz tilida ranglarga asoslangan metaforalar — “blue mood”, “green with envy”, “see red” — emotsional kodlangan ma'no tashuvchilar sifatida xizmat qiladi. Ushbu metaforalar talabning psixologik rang sezgirligi bilan mos yoki nomos kelishi mumkin, bu esa talaffuz, tushunish va semantik qabul qilishga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1.25-27.]. Emotsional rang sezgirligi: psixologik asoslar. Psixologiyada ranglar inson ruhiy holatining ko'rsatkichi sifatida talqin qilinadi. Hermann Eysenck o'z tadqiqotlarida rangning shaxsning hissiy reaktivligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi qayd etgan [2.30-31.]. Masalan, ko'k rang tinchlik, yashil rang barqarorlik, qizil rang esa kuchli qo'zg'alish va energiya bilan bog'liq. Frank Birren esa rang-terapiya va rangning emotsional mexanizmlariga oid izlanishlarida shaxsning rang sezgirligi uning kognitiv faoliyatiga ta'sir qilishi mumkinligini ta'kidlaydi [3.14-18.]. Ya'ni rangga sezgir shaxslar rangli ma'lumotlarni tezroq kodlaydilar va yaxshiroq eslab qoladilar*

Ingliz tilidagi rang metasemantikasi

Ingliz tili ranglarga asoslangan boy metaforik tizimga ega. George Lakoff va Mark Johnsonning konseptual metafora nazariyasi ranglar ma'lum emotsional konseptlarni

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

kodlashini ta'kidlaydi [4.45-50.]. Misollar: “feel blue” — tushkunlik, “see red” — g'azab, “white lie” — zarar yetkazmaydigan yolg'on, “black market” — noqonuniy faoliyat

Bunday metaforalar shunchaki til unsuri emas, balki madaniy-emotsional kodlangan ma'nolar tizimidir. Rang sezgirligi va ingliz tili o'rganish o'rtasidagi bog'liqlik. Semantik dissonans va moslik. O'rganuvchi shaxsning psixologik rang idroki inglizcha metaforalarni qanday qabul qilishiga ta'sir qiladi. Masalan, ko'k rangni sokinlik timsoli sifatida ko'radigan o'rganuvchi “feeling blue” iborasini depressiya ma'nosida qabul qilishda semantik dissonansga duch kelishi mumkin [5.25-33.].

Xotira va rang asosli kodlash. Baddeley xotiraning emotsional ma'lumotlarni kuchliroq qayta ishlashini ta'kidlaydi [6.33-38.]. Shu sababli ingliz tilidagi rang metaforalari rang sezgirligi yuqori bo'lgan talabalar tomonidan tezroq o'zlashtiriladi. Rang-kodli o'qitish nazariyasi. Ko'plab psixologik tadqiqotlar emotsional rang sezgirligi bo'lgan o'rganuvchilar: rangli vizual materiallar bilan ishlaganda, rangga yo'naltirilgan metaforik izohlardan foydalanganda, rang asosida tasniflangan lug'atlar bilan ishlaganda, tilni tezroq o'zlashtirishini tasdiqlagan [7.60-72.].

Rang–Emotsiya Metasemantik Integratsiya. Maqolada ingliz tilini o'rgatishda qo'llash mumkin bo'lgan yangi yondashuv — Color–Emotion Metasemantic Interaction (CEMI) modeli taklif etiladi. Bu model psixologik rang sezgirligini inobatga olgan holda metaforalar, idiomalar va rang bilan bog'liq ma'nolarni individual tarzda tushuntirishni nazarda tutadi.

Bu yondashuv quyidagilarni kuchaytirishi mumkin: semantik moslik, uzun muddatli xotira faolligi, motivatsiya, til o'rganish samaradorligi.

Xulosa. Emotsional rang sezgirligi va ingliz tilidagi rang metasemantikasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik til o'rganish jarayonida muhim komponent bo'lishi mumkin. Psixologik rang-kod tizimi individual kognitiv jarayonlarga ta'sir ko'rsatadi va o'quvchilar rang metaforalarini qanday qabul qilishini belgilaydi. Bu yo'nalishni chuqur o'rganish ingliz tili o'qitish metodikalarini yanada boyitishi, shuningdek, shaxsga moslashtirilgan ta'lim modelini yaratishga hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yhati (snoskalar)

- [7] Aitchison, J. (2012). Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon.
- [6] Baddeley, A. (1999). E
- [5] Berlin, B., & Kay, P. (1969). Basic Color Terms: Their Universality and Evolution. Essentials of Human Memory.
- [3] Birren, F. (1950). Color Psychology and Color Therapy.
- [1] Charteris-Black, J. (2011). Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor.
- [2] Eysenck, H. (1982). The Effects of Color on Personality and Behavior.
- [4] Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors We Live By.

